

tralization of taxation and spending was to make colonies more fiscally stable. Lastly, Gardner describes how the colonial fiscal inheritance impeded postcolonial development ambitions as tax systems failed to yield sufficient returns needed for investment.

Gardner successfully analyses resistance to direct taxation and its impact on colonial fiscal systems. However, she does not examine reactions to customs duties, another key source of colonial income. According to the author, tariff policies were mainly determined by market fluctuations. The book neither treats the issue of smuggling nor the administration's response to illicit commerce. Nevertheless, contraband trade was an important concern for most colonies as it represented a loss of fiscal returns and hindered economic intervention through tariff policies. Gardner also does not address the interaction between colonial states and trading companies who often fiercely protested new regulations on international commerce.

The author focuses on British colonies in Africa and their interaction with the metropolitan government. Researching fiscal relations between these British territories and neighbouring colonies could have added to Garner's analysis. Colonial bureaucracies were unable to effectively control the cross-border movement of goods and people. If the fiscal burden was too high, inhabitants of borderlands could migrate to bordering colonies with lower tax rates or a less effective collection system. The same goes for customs duties: commercial enterprises could relocate to adjacent colonies to escape excessive levies on imports and exports. Moreover, differences in customs policies created opportunities for smuggling. As a result, the scope for fiscal policy making was partly restricted by a need to keep tax practices in line with those of neighbours, or to keep rates sufficiently low in order to be able to fiscally compete with adjoining territories.

Apart from the two above-mentioned remarks, Gardner's monograph effectively demonstrates the merits of a fiscal perspective on African history. "Taxing Colonial Africa" is an excellent reference work for scholars who work on taxation and public finance in colonial and postcolonial Africa.

Bas De Roo
Ghent University

Marta Kindler, *A Risky Business? Ukrainian Migrant Women in Warsaw's Domestic Work Sector* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011) 215 p.

ISBN 978-90-8964-327-8.

Sinds Polen lid is geworden van de Europese Unie is de toestroom van Poolse migranten een *hot topic* in Nederland, evenals in sommige andere West-Europese landen. In Nederland vullen Poolse arbeiders onder anderen de grote vraag naar ongeschoolde arbeid in de tuinbouw op; in Duitsland domineren Poolse vrouwen de private schoonmaaksector. Dat Polen zelf ook een immigratieland is, waar mensen uit buurlanden naar toe migreren, is veel West-Europeanen onbekend. Marta Kindler's studie over Oekraïense vrouwen die in Polen betaald huishoudelijk werk doen brengt hier verandering in.

Over betaald huishoudelijk werk is al veel gepubliceerd, zowel op historisch, sociologisch en antropologisch gebied. De enorme toename van personeel in de privésfeer, zoals schoonmaaksters en kinder- en ouderenverzorgsters, was vijftig jaar geleden

niet voorzien. Opvallend is dat vooral vrouwelijke migranten de toegenomen vraag naar betaald huishoudelijk werk in de privé-sfeer hebben opgevuld. Dit blijkt niet alleen het geval te zijn in economisch ontwikkelde gebieden, zoals West-Europa, Noord-Amerika en de welvarende landen in Azië en het Midden-Oosten, maar ook in economisch minder ontwikkelde landen in het Zuiden en het voormalige Oostblok. In Jemen, waar ik zelf onderzoek doe, zijn het vooral Somalische en Ethiopische vrouwen die voor middenklasse families in stedelijke gebieden werken. In Polen blijken vrouwen uit de Oekraïne betaald huishoudelijk werk te doen (terwijl Poolse vrouwen hetzelfde werk in West-Europa doen).

Het feit dat er nog geen onderzoek is gedaan naar risicogedrag van Oekraïense vrouwen in de Poolse huishoudelijke sector was voor Kindler een belangrijke motivatie deze studie te doen. Een theoretische bijdrage leveren aan de discussie over betaald huishoudelijke arbeid is gezien de veelheid aan studies niet makkelijk. Zij is daar echter uitermate goed in geslaagd. Zoals de geschiedenis ons leert blijven mensen migreren, ook al zijn zij vaak op de hoogte van de grote risico's die ermee verbonden zijn, met name wanneer hun migratie niet via legale wegen georganiseerd is. Onderzoek naar de manier waarop migranten risico's inschatten, en deze proberen te verkleinen, is daarom van groot belang. Kindler heeft onderzocht hoe migrantenvrouwen risico's inschatten en strategieën ontwikkelen om met deze risico's om te gaan, en hoe dat hun migratieervaringen beïnvloedt. Zij benadrukt daarin de keuze voor het land van migratie, de manier waarop vrouwen Polen binnen komen en er verblijven, het soort arbeid dat zij verrichten en hoe dit hun positie als moeders en echtgenoten beïnvloedt. Haar belangrijkste methodes zijn diepte-interviews met Oekraïense vrouwen en participerende observatie. Het boek is gebaseerd op haar proefschrift, dat zij in 2009 afrondde aan de European University Viadrina (Frankfurt Oder).

In hoofdstuk 3 geeft Kindler een overzicht van het denken over risico, en bekritiseert zij (economische) theorieën die uitgaan van de mens als rationele actor. Zij is geïnspireerd door Beck (1992) en Giddens (1999) die een sociocultureel perspectief op risico hebben ontwikkeld. In navolging van hen definieert zij risico als "a potentially undesirable outcome that is mediated by social interpretation" (2011, p. 24). Zij maakt duidelijk dat het niet haar bedoeling is om risico te meten, maar te onderzoeken hoe migrantenvrouwen over risico's denken, wat zij als risico's zien, hoe zij risico's inschatten en hoe zij met risico's omgaan. Door haar focus op migrantenvrouwen die betaald huishoudelijke arbeid verrichten komen drie belangrijke aspecten aan bod, die van groot belang zijn in de studie van risico in migratie: gender, legale status en het type arbeid. Betaald huishoudelijke arbeid brengt namelijk specifieke risico's met zich mee, omdat het arbeid is dat in de privésfeer plaats vindt, en in een grijs deel van de economie waar overheidscontrole gering is. Kindler concludeert dat de risico's ingedeeld kunnen worden in 1) risico's wanneer vrouwen in het land van herkomst blijven, 2) risico's verbonden aan migratie en 3) risico's die verband houden met de aard van betaald huishoudelijk werk.

De empirische hoofdstukken in het boek bespreken de drie hoofdvragen en laten door middel van casussen en interviewquotes zien hoe Oekraïense vrouwen tegen risico aan kijken, welke risico's zij lopen en wat voor strategieën zij hanteren om daar mee om te gaan. Veel van de verhalen doen aan andere studies over betaald huishoudelijke arbeid denken, maar de analyse vanuit het perspectief van risico is vernieuwend. Vrouwen blijken zeer bewust bepaalde keuzes te maken, gaan creatief om met wet- en regelgeving, en hebben verschillende manieren om om te gaan met risico.

Kindler deelt haar informanten in in drie groepen (“risk bearers”, “risk sharers”, en “opportunity seekers”) en laat zien wat hun visies op (het omgaan met) risico’s zijn en hoe die door de tijd heen veranderen. Zij neemt daarbij de relatie met hun familie in de Oekraïne en hun migratie- en arbeidsverleden mee. Haar nadruk op het belang van tijd, zoals het moment waarop een besluit omtrent migratie genomen wordt of de levensfase waarin een migrant zich bevindt, geeft deze studie nog een extra dimensie.

Marina de Regt

Afdeling Sociale en Culturele Antropologie

Faculteit Sociale Wetenschappen

Vrije Universiteit Amsterdam

Ad Knotter (ed.), *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis*
(Nijmegen: Vantilt, 2012) 696 p. ISBN 978-94-6004-113-6.

Het karakteristieke imago van de mijnwerker, – als de hard werkende, zelfbewuste en kameraadschappelijke arbeider –, vindt nauwelijks steun in de historische werkelijkheid en is vooral een uit folklore en verbeeldingskracht geboren fictie. De spanning tussen die fictie en toetsbare historische feiten vindt zijn weerslag in het lijvige en (door Piet Gerards en Maud van Rossum) bijzonder fraai vormgegeven boekwerk dat eind 2012 verscheen in opdracht van de stichting “*De koempel verhaalt*”.

Het voorstel van de stichting een wetenschappelijk standaardwerk over de sociale geschiedenis van de mijnwerkers in Limburg te schrijven en de ex-mijnwerkers hun (vergeten)trots en zelfbewustzijn terug te geven, bevat een *contradictio in terminis*. Redacteur Ad Knotter heeft zich daaraan ontworsteld. Met een viertal auteurs (Serge Langeweg, Jan Peet, Erik Nijhof en Willibrord Rutten) gaat hij stilzwijgend voorbij aan het geïdealiseerde beeld van de mijnwerker en wordt vooral het leven van de mijnwerkers in en buiten de mijn belicht. In het bijna 700 pagina’s tellende boek komt het beroepsleven van de *koempels* ruim aan bod, maar er wordt ook veel aandacht geschonken aan het sociale leven buiten de mijn. In het eerste deel staat de arbeidsvoorziening centraal waarin Langeweg werving, herkomst, binding en geografische spreiding van de mijnwerkers aan de orde stelt. Het arbeidsproces, de interne bedrijfsstructuur, vakopleidingen, de arbeid en gezondheid worden vervolgens door dezelfde auteur en door Peet in het tweede deel beschreven waarna Nijhof de loonontwikkeling, arbeidsverhoudingen en -conflicten behandelt. Veel aandacht wordt door Rutten terecht besteed aan het leven rond de mijn en in het afsluitende hoofdstuk stellen Peet en Nijhof de thema’s mijnsluiting en pensioen- en gezondheidsproblematiek van de ex-mijnwerkers aan de orde. Ad Knotter schetst de grote lijnen in een inleidend en in een samenvattend hoofdstuk.

Het zou gemakzuchtig zijn hier te wijzen op thema’s die *niet* aan de orde zijn gekomen; wie weinig bekend is met de literatuur over de Nederlandse steenkolenmijnbouw vindt immers uitvoerige en boeiende informatie om zijn nieuwsgierigheid te bevredigen. Interessanter is de vraag of opdrachtgever en auteurs terecht spreken van een wetenschappelijk standaardwerk. De omvang van de studie en de behandelde thema’s maken die pretentie kwantitatief waar, maar de kritische lezer struikelt te vaak over ongerijmdheden en opvallende interpretaties – met name van statistische data – die de indruk wekken dat niet alle auteurs even vertrouwd zijn met hun onderwerp.